

C. V. A. Ruth: Valgmenighedspræsten Anders Nørgaard. Liv, kamp og tro. (I kommission hos Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck 1955).

Denne biografi af den kendte grundtvigske præst og forfatter er skrevet på opfordring af Kirkeskoleudvalget af 27. november 1946 og — med sognepræst Ruths ord — som »en folkebog«, dvs. det er tilstræbt at fortælle Nørgaards levned og fremstille hans syn på kirke og højskole med en videre kreds for øje end teologers og grundtvigianeres. Dette anlæg har givet bogen et noget didaktisk præg, ikke mindst i det indledende og de afsluttende afsnit. Selve levnedstegningen er livfuld og båret af stor kærlighed til den markante vendelbo. Barndomshjemmet — i Bæk Mølle, Alstrup Sogn — og ungdomsårene skildres på grundlag af Nørgaards utrykte erindringer, som desværre kun går til år 1923 og som ifølge bogens forord »næppe nogensinde vil blive tilgængelige« i deres helhed. De givne uddrag lader ane, at selvbiografien er noget af det mest velskrevne, Nørgaard har ført i pennen. For manddomsårene er hovedkilden en omfattende og fra begge sider meget åbenhjertig brevveksling mellem Nørgaard og hans nære ven og kampfælle, valgmenighedspræst Aage Møller.

Anders Nørgaard, der som dreng helst vilde »lege alene« (s. 23), var bonde af rod og blod, uddannet ved landbruget, før han på Bælum Højskole fik præliminæreksamen og via Døckers Kursus stod klar til at studere teologi. I sit forhold til Studentersamfundet viser han sig allerede som oppositionsmanden, der »ikke vilde være allieret med« Brandesianismen. Gennem Københavns Valgmenighed og Studenterkredsen kom han ind på sin bane, først som lærer ved Vraa Højskole (1905), siden som kapellan i Eltang-Sdr. Vilstrup (1908), for så at blive valgmenighedspræst først i Hjarup-Skanderup (1910) og siden i Vejstrup fra 1917 til sin død 1943.

Nørgaard betegner sig selv som »noget af en Skeptiker og Kritiker af Natur« (s. 37), og de spørgsmålstegn, som han i stigende grad og med voksende styrke satte ved sin tids »modestrømninger« og de toneangivende personer især i højskolen og kirkelivet, gjorde ham efterhånden til en strømdeler indenfor den grundtvigske lejr og vakte også udenfor denne opmærksomhed for hans synspunkter.

Som kirkehistoriker begyndte Nørgaard »hjemmefra« med et værdifuldt kildeskrift: »Vejstrup Valgmenighed og dens Forhistorie« (1925). Om vanskelighederne i Vejstrup ved hans tiltrædelse bekender han: »Jeg forstod, at Menighedslivet i Vejstrup var sygt, saa det forslog noget. Og jeg tvivlede paa, at Sygdommen kunde læges.« (s. 61). Skulde det ske, måtte vejen gå gennem en tilbagevenden til Grundtvig. I sit næste værk, en kirkehistorie i dennes ånd: »Udsyn over den kristne Menigheds Levnedsløb« I—II (1927—28), arbejder Nørgaard sig ind i Grundtvigs opfattelse af forholdet mellem folk og menighed, og i mindre skrifter fører han ordet for en grundtvigsk selvbesindelse.

Nørgaards livslange opgør med den efter hans mening afsporede grundtvigianisme blev så skarpt, måske netop fordi han ikke var »født« grundtvigianer (s. 73), men bestandig måtte prøve det såkaldt grundtvigske efter dets forhold til det oprindelige. Han og Aage Møller drømte om at erobre de tre fæstninger: Liselund, Askov og Højskolebladet, så de kunde blive »klare talerstole for Grundtvigs forkyndelse« og ikke luftige gadehjørner, hvor alskens livsanskuelser falbødes (s. 100). I tale og skrift »vendte han sig bidsk

og tungtbevæbnet mod al udflydende grundtvigianisme«, som P. G. Lindhardt skrev i sin nekrolog, der endogså betegner Nørgaards hovedværk: »Grundtvigianismen, et historisk Bidrag« I—III (1935—38), alle dets metoderiske og formelle mangler til trods, som »den nyere danske Kirkehistories mest inspirerende Værk« (s. 126).

Ruth giver, ifølge sin bogs folkelige sigte, ikke nogen samlet redegørelse for indholdet i Nørgaards forfatterskab, endsige nogen egentlig, kritisk vurdering. I de sidste kapitler forsøger han derimod at yde en karakteristik af Nørgaards prædikener og »synet«, der bar dem. De meddelte prædikenopskrifter er fra de første præsteår, og man kunde meget have ønsket prøver på hans senere forkyndelse. I sit skriftlige arbejde på at »give det danske folk den virkelige Grundtvig tilbage« formåede Nørgaard »kun i ringe grad at finde nye udtryk fra tidens sprog« (s. 147). Som taler og forkynder — ganske særlig i sine skrifttaler — kunde hans personlighed virke stærkere (se dr. phil. Marius Kristensens ord s. 69). Den spænding, han stod i, kan minde om Romerbrevets ord: »han troede imod håb med håb«. Selv udtalte han: »Er der noget, som jeg for Alvor er angst for, saa er det dette, at det Liv og Lys, som Gud gav os med Grundtvig, skal dø i vort Folk, og er der noget, jeg gerne vilde, saa er det dette, at det maa vokse.«

Mindebogens forfatter stod i nært forhold til Nørgaard i dennes sidste år (»et samarbejde, som jeg for mit vedkommende aldrig har oplevet magen til med nogen anden«, s. 58). Dette har givet skriftet, som er tilegnet Nørgaards hustru, en personlig tone, en stadig mærkbar understrøm af taknemlighed for mødet med en af de mest særprægede mænd i vor tids kirkelige og folkelige liv.

Henning Høitup.